

Z projevu předsedy ČSAV akademika B. Kvasila na XL. valném shromáždění členů ČSAV

Nedávné jednání XVI. sjezdu KSC opět potvrdilo, jaký význam přikládá naše strana vědě a vědeckotechnickému pokroku. Vědeckotechnický rozvoj je v současné etapě výstavby rozvinuté socialistické společnosti v Československu určujícím činitelem intenzifikace národního hospodářství a nejmocnějším zdrojem růstu produktivity práce.

V urychlování tempa vědeckotechnického pokroku má významnou úlohu čs. věda. Generální tajemník soudruh Husák na XVI. sjezdu KSC k jejím úkolům mj. uvedl: „...je nutno přijmout rozhodná opatření ke zvýšení koncentrace výzkumných a vývojových kapacit, netrpět tříštěním sil a prostředků a soustředit je na rozhodující směry výzkumu, vývoje a zavádění nových výrob. Je na čase si uvědomit, že co nejužší integrace vědy a výroby je jedním z nejdůležitějších požadavků současnosti“.

XVI. sjezd rovněž uložil důsledněji využívat možností integrace socialistické vědy a uplatňovat nové, efektivnější formy uvádění vědeckých výsledků do společenské praxe. Sjezd zároveň vytyčil orientaci základního výzkumu v jednotlivých vědních oblastech.

Splnění náročných úkolů stanovených XVI. sjezdem KSC vyžaduje od členů Akademie a všech pracovníků naší vědecké fronty aktivní přístup k jejich účinnému rozpracování a důslednému plnění. Vedení Akademie k zabezpečení tohoto postupu zpracovalo plán politicko-organizačních opatření, ve kterém nejvýznamnější úloha připadá právě jednání tohoto valného shromáždění. Jeho hlavním cílem je konkretizovat jednotnou celostátní vědní politiku po XVI. sjezdu a blíže určit hlavní směry rozvoje čs. vědy v 7. pětiletce.

Při naplňování těchto hlavních směrů vycházíme z výsledků marxistickoleninských analýz, které objasňují možnost postupného vytváření nového typu vědy v etapě rozvinutého socialismu. Věda se v podmínkách socialistické výstavby odlišuje od vědy v současné kapitalistické společnosti především tím, že jsou jednotně, cílevědomě a harmonicky prosazovány její společenské

funkce. To vyžaduje, aby formy organizace a řízení komplexu přírodních, technických a společenských věd byly v souladu s celým systémem řízení rozvoje národního hospodářství a celé společnosti.

Na tomto teoreticko-metodologickém základě bude ČSAV v úzké součinnosti se Slovenskou akademií věd, vysokými školami a vědeckou základnou spolupracujících resortů zpřesňovat orientaci výzkumu vyjádřenou státním plánem základního výzkumu a realizovat opatření k dalšímu soustředění sil a prostředků na úkoly prioritní. Promítnutí priorit jednotné stranické a státní vědní politiky, vytyčené XVI. sjezdem KSČ, do státního plánu základního výzkumu musí být spojeno s hlubším rozvinutím poznávací funkce vědy v souladu s potřebami společenské praxe. Jenom na tomto základě může věda přispět k cílevědomému uspokojování a přetváření společenských potřeb.

Rámcová strategie dalšího rozvoje čs. základního výzkumu proto spočívá ve sjednocení cílů vědy při přetváření přírody a sebeutváření společnosti a v komplexním uplatňování všech společenských funkcí vědy.

Pro cílevědomý rozvoj funkce vědy jako výrobní síly bude nutno věnovat zvláštní pozornost těm úkolům, které směřují k přímému využití ve společenské praxi, zejména k vytváření předpokladů pro rychlejší a účinnější uplatňování dosažených výsledků výzkumu.

Funkce vědy jako teoretického základu řízení společenských procesů se bude realizovat především uplatňováním výsledků společenských věd a účastí vědecké fronty na tvorbě dlouhodobého výhledu rozvoje čs. společnosti. Úkolem Akademie bude jednak objasnit předpoklady i věcné důsledky uplatňování poznatků vědy ve všech významných společenských činnostech, jednak rozpracovat pro řídicí sféru metodologii vědeckých postupů při řešení komplexních problémů.

Ve spolupráci se stranickými orgány a ovšem i stranickými vědeckými pracovišti a dalšími institucemi společenských věd budou řešeny problémy dotýkající se současné etapy výstavby rozvinuté socialistické společnosti a výhledů jejího dalšího zákonitého vývoje; dále otázky historie strany v rámci nejnovějších dějin Československa a problémy dalšího rozvíjení řídicí úlohy strany.

K tomu budou analyzovány cesty dalšího uplatnění vedoucí role dělnické třídy ve svazku s ostatními pracujícími, potřeby dalšího prohlubování socialistických společenských vztahů a otázky vývoje sociálně třídní struktury naší společnosti. Jako podklady pro hospodářskou politiku strany budou připraveny hlubší analýzy zákonitostí nového intenzivního typu reprodukce a zároveň budou osvětleny požadavky dalšího postupu mezinárodní socialistické integrace. Pro vědní a vědeckotechnickou politiku strany budou zkoumány přístupové cesty ke spojení vymožeností vědeckotechnické revoluce s přednostmi socialistického hospodářského zřízení a k dosažení vyššího stupně uplatnění vědy ve všech člancích řídicího systému. Jako podklad pro další rozvíjení sociální politiky strany budou osvětleny zákonité podmínky dalšího formování socialistického způsobu života a socialistické osobnosti. Pro potřeby národnostní politiky strany budou analyzovány podmínky dalšího rozvoje a sblížení národů a národností naší země na základě principů proletářského inter-

nacionalismu. Pro další zdokonalování politického systému naší společnosti, řízeného stranou, bude připraven rozbor možností a cest prohlubování socialistické demokracie. Velká pozornost bude věnována podkladům pro ideologickou práci strany, zvláště pokud jde o analýzu procesu utváření socialistického vědomí pracujících, jakož i kritiku buržoazní a revizionistické ideologie. Pro kulturní a školskou politiku strany budou rozpracovány některé otázky realizace a dalšího utváření našeho výchovně vzdělávacího systému, jakož i zákonitostí a forem rozvoje naší kultury, umění a jazyka v současné etapě výstavby. Pro potřeby mezinárodní činnosti strany budou zkoumány podmínky dalšího zvyšování našeho příspěvku k upevňování světové socialistické soustavy, k rozvoji mezinárodního komunistického hnutí a zvláště k boji o mír.

Spolupráce s centrálními vládními orgány a SPK bude zaměřována jednak na teoretické podklady k řízení národního hospodářství, jednak na metodologické i věcné podklady k rozvoji systému národohospodářského prognózování. Budou uskutečněny rozборы cest ke zvýšení efektivity našeho národního hospodářství, jakož i rozборы příčin zpoždění vědeckotechnického pokroku. Dále budou připraveny podklady zaměřené k hlubšímu rozpracování strategických koncepcí spojujících technický a sociální pokrok k podchyacení možností účinnější stimulace aktivity pracujících při intenzifikaci národního hospodářství, jakož i k překonání jevů, jež nejsou v souladu se socialistickými principy odměňování podle práce. Pro potřeby sociálního řízení, plánování a programování budou zpracovány rozборы zákonitého vývoje potřeb pracujících a různých variant dalšího utváření socialistického způsobu života a některé sociální aspekty vývoje urbanismu a tvorby životního prostředí.

Ve spolupráci s orgány vlády a Národní fronty budou rozpracovány náměty k dalšímu rozvíjení čs. státnosti, socialistické demokracie, aktivity pracujících a jejich účasti na řízení.

Pro vládní orgány a zvláště ministerstva kultury, případně umělecké svazy, bude připravena řada analýz týkajících se vývoje našich národních kultur, literatur a jazyků, některých ideologických problémů (zvláště ve vztahu k náboženství), ochrany kulturních, jakož i archeologických památek.

Podle dohody s ministerstvy školství budou zpracovány teoretické podklady sloužící dalšímu rozvoji naší výchovně vzdělávací soustavy.

Ve spolupráci s federálním ministerstvem práce a sociálních věcí a Ústřední radou odborů budou zkoumány některé demografické a sociální problémy vznikající spolu s vývojem práce a způsobu života.

Za účasti Socialistického svazu mládeže bude založen speciální program výzkumu vývoje a aktivit naší mladé generace.

Výsledky plnění těchto úkolů, které postihnou široký komplex otázek z různých oblastí života, budou podle potřeb společenské praxe zpracovány formou expertiz, studií, monografií a jiných shrnujících materiálů a postoupeny ústředním stranickým a vládním orgánům k využití při řízení společenských procesů.

Uplatňování světonázorové a kulturněvýchovné funkce vědy

bude orientováno, jak uložil XVI. sjezd, na široké vyzbrojení našich pracujících hlubokými, pravdivými vědeckými poznatky a na systematický boj proti všem formám nepřátelské ideologie. Především bude třeba zlepšit podmínky pro plné využití — doma i v zahraničí — těch výsledků základního výzkumu, jejichž uplatnění vede k účinnějšímu ideovému působení socialistické vědy.

V komplexu společenských funkcí vědy hraje v současných podmínkách specifickou, stále rostoucí roli ideologická funkce vědy, jež se stává ve všech svých momentech — světonázorovém, kulturněvýchovném a metodologickém — zprostředkujícím článkem, mostem spojujícím vědu s nejširšími vrstvami pracujících.

Pod vedením příslušných stranických orgánů a v součinnosti s příslušnými masovými komunikačními prostředky budou v příští pětiletce ve společenských vědách v úzké spolupráci s přírodními a technickými vědami připravovány teoretické podklady, které přispějí k prohloubení a zefektivnění masové agitační práce a zvýšení její přesvědčující síly. K tomu bude sloužit jak hlubší marxisticko-leninské osvětlení některých klíčových procesů naší socialistické výstavby, tak principiální kritika aktuálních proudů buržoazní ideologie a revizionismu. Systematicky budou z oblastí filozofie, politické ekonomie, historiografie a dalších připravovány materiály na pomoc propagandistické práci. Důležitou úlohu v současném období bude hrát zvláště posilování světonázorové úrovně propagandistické práce důsledným uplatňováním principů dialektického materialismu i výsledků kritického rozboru současných nepřátelských teorií vývoje společnosti a jim odpovídajících ideologických koncepcí

Závažná v tomto směru bude též péče o vyšší metodologickou úroveň samotné vědecké práce. Ta bude vyžadovat hlubokou marxisticko-leninskou analýzu teoreticko-metodologických základů současné vědy, osvětlení narůstajících procesů integrace a interdisciplinarity v souvislosti s analýzou změn v postavení vědy ve společnosti v průběhu socialistické výstavby.

V zápase o vítězství materialistického světového názoru a o překonání různých přežitků v myšlení lidí má podstatnou úlohu šíření vědeckých poznatků orgány a institucemi ČSAV v součinnosti se Socialistickou akademií, Čs. vědeckotechnickou společností a dalšími organizacemi. Mnohem větší pozornost bude třeba věnovat spolupráci s hromadnými sdělovacími prostředky při popularizaci vědy a při vytváření příznivého společenského klimatu pro vědeckou práci.

Stále větší význam má dnes uplatnění vědy ve všech složkách vzdělávacího procesu; právě touto cestou působí věda v našich socialistických podmínkách stále více jako univerzální základ tvůrčí činnosti lidí. Bude proto třeba ve spolupráci se školskými orgány soustavně řešit otázky spojené s včasným a hlubokým začleněním nového vědeckého poznání jak přírodovědného, tak i společenskovědního do polytechnické a speciální výchovně pedagogické práce.

Vzhledem k pronikavému ideologickému působení všech forem umění zvýší Akademie úsilí o široké rozvinutí a myšlenkové obohacení aktivity umělecké kritiky zprostředkované jednotlivými úseky uměnovědy v úzké součinnosti s uměleckými svazy při řešení otázek světonázorových, etických i estetických.

Naznačené způsoby uplatňování společenských funkcí vědy si vyžádají vytvoření odpovídajících předpokladů v metodologii, v organizaci a v řízení vědecké práce, zvláště při řešení závažných koncepčních otázek sjednocování ekonomického, sociálně kulturního a vědeckotechnického rozvoje společnosti. Odpovídajícím způsobem bude rovněž nutno zabezpečit reprodukci a další rozvoj čs. vědecké základny.

To vše bude vyžadovat, jak na XVI. sjezdu KSČ výslovně prohlásil soudruh Štrougal, „...od vědeckých pracovníků Akademie a vysokých škol zásadně nové přístupy. Jde o to, aby výzkumné úkoly řešili komplexněji a podstatně zvýšili svou přímou účast při praktickém využití výsledků ve výrobě“.